

Motion till riksdagen 2022/23:950

av Tobias Andersson m.fl. (SD)

Effektivare tillståndsprocesser

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta möjligheten att förkorta tillståndsprocessen genom att göra ändringstillstånd till huvudregel i miljöprövningsprocesser och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga möjligheten att modernisera miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till förtydliganden gällande vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att pröva miljökonsekvensbeskrivningars tillräcklighet tidigt i processen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa borte tidsgränser för tillståndsansökningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kraven på bästa möjliga teknik vid miljöprövning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att reformera förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att så långt det är möjligt utnyttja relevanta undantag i EU-regelverken och inte överimplementera regelverk som verkar hämmande för vår industriella utveckling och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen genom sina instruktioner till relevanta myndigheter bör överväga att understryka vikten av att ofta förbisedda aspekter i miljöbalken beaktas i högre grad och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att verka för en harmonisering av den svenska miljölagstiftningen med industriutsläppsdirektivet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att endast undantagsvis använda tidsbegränsade tillstånd och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga utredning och förtydligande av regelverket gällande ansvarsfördelningen mellan stat och verksamhetsutövare vid nyetablering på gammal industrimark och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ytterligare förkorta tillståndsprocesserna för elnätsutbyggnad och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om en plan för att säkra Sveriges långsiktiga cementförsörjning bör utarbetas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverigedemokraterna är i grunden ett marknadsliberalt och handelsinriktat parti. Skapandet av ett gott näringslivsklimat för att såväl nya som gamla företag ska kunna verka och växa och att Sveriges anor som en innovationsdriven nation ska fortleva måste prioriteras. Behovet av effektivare tillståndsprövningar hör till detta och är en komplex fråga. Det visar inte minst de aktuella exemplen med Cementa, Norra Kärr, Kallak och Kaunis Iron. Problematiken med långa ledtider vid miljötillståndsprövningar är emellertid inte begränsad till gruvnäringen. Flera andra näringar vars verksamhet miljöprövas påverkas negativt. En konsekvens av detta är att såväl elnätsutbyggnad som industrisatsningar fördröjs eller uteblir.

Sammantaget pekar detta mot att det finns ett grundläggande problem med det svenska miljötillståndsförfarandet. Omställningen till ett fossilfritt och elektrifierat samhälle kräver en leveranssäker och fossilfri energiproduktion samt tillräcklig överföringskapacitet för el i hela landet.

Om tillståndsprövningar

Tillståndsprövningar handlar om att verksamhet hos företag som har en påverkan på miljön, exempelvis vatten, luft och mark, måste godkännas av mark- och miljödomstolen. Innan ansökan skickas in hålls samråd med berörda myndigheter, berörd kommun och andra intressenter, till exempel boende. Det tar dock inte slut i och med detta. Företag som verkar inom särskilda branscher måste också ansöka om ytterligare tillstånd under annan lagstiftning innan miljötillståndsfrågan kan prövas.

Det är av vikt att tillståndsprövningarna anpassas till verksamheternas förutsättningar på ett tydligt sätt. De olika tillståndsprövningar som en verksamhet genomgår behöver därför vara tydligt avgränsade och spegla det skede verksamheten befinner sig i. En uppdelad prövning i flera steg ska syfta till att minska investeringsrisken för verksamhetsutövaren och inte som en dubbelprövning.

Miljöbalken öppnar för att väga in fler faktorer

Redan i miljöbalkens första paragraf framgår att ”mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas”. Dessa faktorer vägs sällan in, utan prövningarna har kommit att bli rena miljöprövningar i vilka de uppenbara samhällsekonomiska argumenten får stå tillbaka. Dessutom tillämpas miljöbalken idag på ett sätt som snarare syftar till individskydd än artskydd. Syftet ska vara att iaktta artskyddet men att mindre se till enskilda individer inom arten.

Den tidigare regeringen tillsatte med anledning av de problem som ofta är kopplade till miljötillståndsprocesser och tillämpningen av miljöbalken en utredning vars slutbetänkande överlämnades till regeringen i juni 2022. I SOU 2022:33 Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen beskrivs några av de problem som vi adresserar i denna motion. Utredarnas förslag, i de fall konkreta förslag till lösningar presenteras, är i delar samstämmiga med de förslag till förbättringar av systemet som vi pekar på här, och i andra delar inte.

Ändringstillstånd som huvudregel

I miljöbalken finns en möjlighet att vid ändring av en miljöfarlig verksamhet begränsa ett tillstånd till att enbart avse ändringen, så kallat ändringstillstånd. Det tidigare tillståndet för verksamheten måste ha ett samband med den ändring som föreslås. Utvärderingar konstaterar att möjligheten till ändringstillstånd har medfört kortare handläggningstider sedan den infördes 2005. Regeln innebär däremot endast en möjlighet att begränsa ett tillstånd till att endast avse ändring. I praktiken kräver myndigheter ofta att hela verksamheten ska prövas vid en förändring. Ett led i arbetet med att korta tillståndsprocessen vore att göra ändringstillstånd till huvudregel i miljöprövningsprocesser. Det centrala är att regeringen ska verka för att tillståndsprocesserna vid miljöprövning ska förenklas och förkortas.

Det är också angeläget att se över vilka verksamheter och projekt som behöver tillståndsprövas och undersöka om antalet kan minskas. Myndigheter kan även nyttja generella föreskrifter där det är möjligt. Vidare finns det anledning att se över kraven på bästa möjliga teknik i miljöbalken. Vid prövning av industrianläggningar förekommer regleringar på såväl nationell som europeisk nivå, något som kan ge upphov till oklarheter som leder till förseningar. Ett stort antal industrianläggningar berörs av de så kallade industriutsläppsbestämmelserna. Dessa kommer från industriutsläppsdirektivet (IED), som är implementerat i svensk lagstiftning. Direktivet ställer upp villkor om att bästa tillgängliga teknik ska användas och definierar vilken teknik som avses. Samtidigt ställs det även i svensk miljölagstiftning krav på att bästa möjliga teknik ska användas utan att det lika tydligt definieras vilken teknik som avses. Denna form av dubbelreglering byråkratiserar tillståndsprocesserna och riskerar att ge upphov till oklarheter om vilket av regelverken som ska ges företräde då tillståndsprövningen sker. I de fall sådana regelverk som medför denna typ av dubbelreglering förekommer bör regeringen verka för att undanröja oklarheter genom en harmonisering av den svenska lagstiftningen med IED-direktivet.

Moderniserad miljöbalk

Arbetet med att samla de svenska miljölagarna i en gemensam miljöbalk påbörjades under 1980-talet. Arbetet präglades av den tidens stora miljöproblem där exempelvis miljögifter och föroreningar var centrala frågor. Resultatet kom att bli den miljöbalk som antogs 1998 och som trädde i kraft den 1 januari 1999. Ett kvarts sekel senare kan vi konstatera att nya miljöutmaningar som inte var kända då miljöbalken tillkom, tillsammans med den praxis som har utvecklats i fråga om hur balken tillämpas, ger upphov till ineffektivitet och ibland kontraproduktiva beslut sett ur ett globalt hållbarhetsperspektiv. Vi menar att flera viktiga aspekter ofta förbises då miljöbalken tillämpas. Det är inte rimligt att konsekvenserna av tillämpningen leder till en högre miljöbelastning i andra länder i vår omvärld. Vi skulle därför välkomna att miljöbalken ses över och omarbetas i grunden för att bättre spegla de utmaningar, miljökrav och förutsättningar som föreligger idag. En sådan moderniserad balk skulle med fördel kunna ges ett annat namn som bättre beskriver dess syfte och markerar att det rör sig om en ny lagstiftning.

Konsekvensutredningar

När nya regler tas fram måste de stå i proportion till de mål och problem som reglerna är tänkta att lösa, vilket inte alltid är fallet. I förordning 2007:1244 regleras hur förvaltningsmyndigheter under regeringen ska arbeta med konsekvensanalyser vid införande av nya föreskrifter. I förordningen beskrivs hur arbetet med konsekvensanalyser ska utföras och redogöra för t.ex. vilken administration och vilka kostnader som uppstår. Vidare beskrivs vilka det är som drabbas och hur det påverkar konkurrensförmågan hos företaget. Viktigt är att förvaltningsmyndigheterna konsekvent följer förordningens direktiv. Samtidigt kan förordningen stärkas. Detta inte minst kopplat till så kallad gold-plating, att en nationell regel går utöver Europeiska unionens minimilagstiftning och leder till högre kostnader nationellt och konkurrensnedvridning inom unionen. I vår kommittémotion ”Mindre betungande regler och byråkrati för svenska företag” utvecklar vi vårt förslag på området.

Beakta tillämpbara undantag i EU-regelverket

I Sverige ägnar vi oss åt så kallad ”gold-plating” och överimplementerar EU-regler på ett sätt som verkar hämmande för vår industriella utveckling. Det är fullt möjligt att inom ramarna för befintliga EU-regler öppna upp för fler undantag än vad som görs i Sverige. Praxis bör vara att Sverige, om det inte återfinns synnerligen goda skäl, lägger sig på en miniminivå vid implementering av EU-direktiv.

Miljökonsekvensbeskrivning – innehåll och prövning

Det råder stor osäkerhet kring vad en miljökonsekvensbeskrivning, MKB, ska innehålla. Företag med lång erfarenhet och som har tillgång till all tänkbar expertis får av myndigheter sina miljökonsekvensbeskrivningar avfärdade med motiveringen att de håller för låg kvalitet eller är otillräckliga utan att det tydligt kommuniceras vilka bristerna är. Att tydligt slå fast vad som ska ingå i en MKB och i vilken omfattning är viktigt. Det finns

också ett behov av att tillståndsgivande myndigheter tidigt i processen prövar huruvida en inlämnad MKB är tillräcklig eller behöver kompletteras. Utgångspunkten ska vara att den MKB som prövas rättsligt inte ska kunna avfärdas som otillräcklig eller på annat sätt bristfällig sent i processen. Således ska miljökonsekvensbeskrivningens tillräcklighet prövas separat och tidigt i tillståndprocessen. När en MKB är fastställd är det denna som ska prövas i miljöprövningen.

Vidare bör regeringen se över vilka verksamheter som ska, respektive inte ska, avkrävas en MKB, i syfte att underlätta för aktörer vars verksamhet inte kan befaras medföra en betydande miljöpåverkan.

Begränsa antalet myndigheter som för statens talan

En del bolag, inte minst inom gruvnäringen, menar att tillståndsprocesserna är godtyckliga och att det inte går att förutse eller påverka resultatet oavsett hur mycket underlag de tar fram. Detta riskerar i förlängningen att urholka Sveriges attraktivitet. Enligt Tidöavtalet bör antalet myndigheter som för statens talan i tillståndsärenden begränsas. Sverigedemokraternas hållning är att det sökande företaget endast ska behöva vända sig till en myndighet som för statens talan i tillståndsfrågan. Denna ska därefter svara för att ta in expertutlåtanden från övriga berörda myndigheter som skall yttra sig endast i de frågor som de ansvarar för. Myndigheten som bär ansvaret för hela tillståndsprocessen har att göra en samlad avvägning utifrån alla relevanta och kända uppgifter i ärendet.

Tidsbegränsade tillståndsprocesser

Företag som söker tillstånd för nyetablering eller utökning av befintlig verksamhet löper risk att fastna i en administrativ loop om ärendet bollas fram och tillbaka mellan olika myndigheter och aktörer. För att motverka att sådana processer drar ut på tiden och för att stärka svenska företags konkurrenskraft bör möjligheten att införa bortre tidsgränser för tillståndsansökningar övervägas. Även en förenklad hantering av överklaganden kopplat till dessa processer bör utredas. Vi menar att tydliga tidsgränser och en snabbare hantering av överklaganden skulle gynna svenska företag och därmed arbetstillfällena och skatteintäkter.

Tillståndsprocesser för gruvnäring och industri

Svensk gruv- och mineralnäring utgör en viktig del av vårt lands basindustri. Stora värden skapas inom denna industri. Betydande värdekedjor för Sveriges samlade export har sin grund i att vi har en inhemsk gruv- och mineralindustri som kan förse övrig industri med förädlad råvara. Gruv- och mineralindustrin är även starten på växande värdekedjor inom teknikkinnovation, särskilt inom underjordsteknik, som når långt utanför Sveriges gränser.

En pragmatisk hållning från staten gällande regler i form av lagar, förordningar och föreskrifter bör gälla. Dessa har legitimitet i den mån de verkligen fyller ett behov. Företag ska förhålla sig och rapportera till så få myndigheter som möjligt och myndigheterna ska agera på ett främjande sätt genom att tydligare än vad som är fallet idag kommunicera och precisera vilka åtgärder det sökande företaget behöver vidta för att

medges tillstånd. Gruvindustrin arbetar med långa investeringshorisonter. En förutsättning för att gjorda investeringar ska generera avkastning är långsiktiga politiska beslut och tillstånd att bedriva verksamheten. Regler som minskar förutsägbarheten för verksamheter möjlighet till fortlevnad bör därför undanröjas. Tidsbegränsade tillstånd skall endast användas undantagsvis och där det är särskilt påkallat.

I takt med att nya och förfinade brytnings- och utvinningsmetoder utvecklas och nya metaller och mineral efterfrågas på marknaden kan gamla och sedan länge nedlagda gruvor åter bli intressanta att utveckla. I de fall efterarbete till godtagbar standard inte har utförts och verksamheten avslutades före 1969 ansvarar staten för att hantera eventuella föroreningar och skador på miljön. Vi menar att ansvarsfördelningen mellan företag som vill göra en nyetablering på ett sådant område och staten måste utredas och förtydligas. Detta för att säkerställa att företag som gör nyetableringar på gammal industrimark inte ärver tidigare verksameters försyndelser, något som skulle kunna ha en hämmande inverkan på investeringsviljan.

Tillståndsprocesser för elnätsutbyggnad

Sverige är i en situation med tilltagande effekt- och kapacitetsbrist i elnäten. Regeringens symboliska energipolitik skadar näringsliv, klimat och konsumenternas plånböcker. Leveranssäker elproduktion, kärnkraft, ersätts av väderberoende energilag samtidigt som nödvändiga förstärkningar av överföringskapaciteten i elnäten dröjer. Detta inte sällan på grund av utdragna tillståndsprocesser som kan uppgå till 10–12 år vid etablering av nya elnät, vilket leder till att samhällsutvecklingen stagnerar.

Riksdagen har nyligen antagit förslag från regeringen som syftar till att det ska bli enklare att bygga ut elnätet i Sverige och att tillståndsprocesserna ska bli mindre resurskrävande för såväl elnätsföretag som berörda myndigheter. Vi menar dock att dessa förslag inte räcker. Vår målsättning är ett regelverk som medger en halvering av dagens ledtider. Vi anser att regeringen ska återkomma med fler förslag som möjliggör detta. Vidare menar vi att en förstärkning, uppgradering eller utökning av en befintlig kraftledning inte ska anses medföra en betydande miljöpåverkan. Detta bör därför också avspeglats i hur regelverket kring sådana förändringar är utformat.

Säkrad cementförsörjning

Cement är nyckelingrediensen i betong, som är en av de viktigaste komponenterna i uppförandet av hållbara byggnader och anläggandet av modern infrastruktur. Betong är också en förutsättning för gruvbrytning på stora djup och för uppförandet av elproduktionsenheter såsom vindkraftverk. Cement är en färskvara och består till stor del av kalksten. Cement tillverkas typiskt sett nationellt och den svenska självförsörjningsgraden har historiskt varit god. Brytningen av kalksten har skett på många platser i landet men har de senaste decennierna koncentrerats i allt högre grad till gotländska Slite där merparten av den kalksten som används för svensk cementtillverkning bryts. Under 2020 meddelades företaget Cementa tillstånd att fortsätta med denna verksamhet. Beslutet överklagades och i juli 2021 beslutade Mark- och miljööverdomstolen att inte ge Cementa tillstånd för fortsatt kalkstensbrytning i Slite med hänvisning till att företagets undersökningar och miljökonsekvensbeskrivning var för bristfälliga för att kunna användas som beslutsunderlag. Utredningar pekade på att hundratusentals

svenska arbetstillfällen var hotade. Den dåvarande regeringen förlängde därför Cementas tillstånd i två omgångar, först i åtta månader och därefter fram till den 31 december 2022. Förhandling i frågan pågår alltjämt i mark- och miljödomstolen och dom förmodas avkunnas i december 2022. Den uppkomna situationen hade delvis kunnat undvikas genom de förslag vi presenterar på området. Utöver detta ser vi ett behov av en nationell plan för ett långsiktigt tryggt av Sveriges cementförsörjning. Inte minst mot bakgrund av slutsatserna i de rapporter som tydliggjort de omfattande konsekvenser som cementbrist skulle leda till för vårt samhälle. Vi menar därför att en sådan plan behöver utarbetas av regeringen.

Tobias Andersson (SD)

Mattias Bäckström Johansson (SD)

Jessica Stegrud (SD)

Eric Palmqvist (SD)

Anette Rangdag (SD)